

Rok akademicki:

2014/15

Jednostka prowadząca:

Instytut Historii WHiDK

Kierunek:

Historia

Specjalność:

historia Kościoła

Poziom:

studia drugiego stopnia (magisterskie uzupełniające), stacjonarne

Nazwa przedmiotu:**Panorama religijna Europy Wschodniej****Język:**

PL

Typ przedmiotu:

przedmiot specjalnościowy

Przedmiot obieralny:

nie

Rok studiów, semestr:

rok II, semestr zimowy

Wymiar:

wykład: 60 godz.

Punkty ECTS:

wykład: 4

Forma zaliczenia:

wykład: zaliczenie z egzaminem

Prowadzący:

wykład: dr Elżbieta Przybył-Sadowska;

Koordinator sylabusu:

dr Elżbieta Przybył-Sadowska

Sylabus dostępny w ramach:

- [Panorama religijna Europy Wschodniej](#) [na kierunku:] [Europa Wschodnia](#) (H_EW), studia drugiego stopnia (magisterskie uzupełniające), stacjonarne, II rok, semestr zimowy
  - [prowadzący wykład:60h/z+e/4ECTS]: dr Elżbieta Przybył-Sadowska;
- [Panorama religijna Europy Wschodniej](#) [na kierunku:] [historia Kościoła](#) (H_hK), studia drugiego stopnia (magisterskie uzupełniające), stacjonarne, II rok, semestr zimowy
  - [prowadzący wykład:60h/z+e/4ECTS]: dr Elżbieta Przybył-Sadowska;

Wymagania wstępne:

Znajomość podstaw religioznawstwa, zaliczenie kursu Metodologia badań religioznawczych.

Cele:

Celem kursu jest zapoznanie studentów z religiami funkcjonującymi w Europie Wschodniej Środkowej i Wschodniej, głównymi zasadami ich wiary i obrzędami oraz podstawami historii religii.

Treści kształcenia:

Podczas kursu omówione zostaną różne tradycje religijne Europy Środkowej i Wschodniej, które przez wieki kształtowały tożsamość ludów i narodów zamieszkujących te ziemie. Stanowiły one nie tylko fundament, na którym budowała się ich odrębność etniczna i tożsamość narodowa, ale także źródło konfliktów istniejących pomiędzy narodami, jak i w nich samych. Przynależność do poszczególnych tradycji określa nie tylko zasady etyczne, jakie kierują ludzkimi wyborami, ale także stosunek do własnego ciała, rolę kobiety w społeczeństwie, a także stosunek do władzy i autorytetów. Bez jej znajomości nie sposób zrozumieć różnic kulturowych, a zatem także ludzi w tych tradycjach wychowanych, np. podejścia do pracy, podejścia do śmierci i umierania itd. Kurs ma na celu ukazanie źródeł tych różnic, a także analizę ich wpływu na życie codzienne.

Tematyka wykładów:

1. Religie przedchrześcijańskie I (religie Słowian)
2. Religie przedchrześcijańskie I (szamanizm)
3. Chrześcijaństwo w Europie środkowej i wschodniej - między Rzymem a Konstantynopolem
4. Prawosławie
5. Kościoły protestanckie (pierwsza reformacja)
6. Kościoły protestanckie (druga reformacja)
7. Judaizm – doktryna, obrzędy, życie codzienne.
8. Krakowski Kazimierz – historia osadnictwa żydowskiego na ziemiach polskich.
9. Islam
10. Hinduizm
11. Buddyzm
12. Nowe ruchy religijne

Tematyka ćwiczeń:

1. Rekonstrukcje mitów słowiańskich: Weles i św. Mikołaj.
2. Szamanistyczna koncepcja świata; Szaman i jego funkcja w społeczeństwach tradycyjnych.
3. Katolicyzm, prawosławie, protestantyzm – podobieństwa i różnice.
4. Konflikty katolicko-prawosławne i unie kościelne. Staroobrzędowcy. Kościół grekokatolicki. Kościół ormiański.
5. Protestantyzm (luteranizm, kalwinizm, adwentyzm, baptyzm, metodyzm, Kościół zielonoświątkowy)
6. Starokatolicyzm i mariawityzm.
7. Unitarianie, ruchy badackie i mormoni.
8. Nurty judaizmu – chasydyzm, syjonizm, judaizm ortodoksyjny i reformowany. Kabała.
9. Żydowski Kazimierz – synagogi, domy modlitwy, główne święta.
10. Tatarzy i Karaimi polscy
11. Wyznania hinduistyczne w Polsce i w Europie Środkowo-Wschodniej.
12. Buddyzm w Polsce – historia i ośrodki.
13. Neopoganizm i New Age.

Efekty kształcenia:

Uczestnik kursu po jego zakończeniu:

- zna podstawy historii, doktryny i obrzędów najważniejszych religii obecnych w Europie Środkowej i Wschodniej,
- potrafi analizować złożone relacje między kulturą a religią,
- umie wykorzystać zdobytą wiedzę do pogłębienia własnej wiedzy i prowadzenia samodzielnych badań.

Metody i narzędzia dydaktyczne:

Wykład, lektura i analiza tekstów naukowych, prezentacje multimedialne, referaty samodzielnie przygotowywane przez uczestników kursu, dyskusja.

Sposoby sprawdzania i warunki zaliczenia:

1. Obecność na zajęciach (dopuszczalna jedna nieobecność na zajęciach, pozostałe nieobecności należy zaliczyć u prowadzącego do dwóch tygodni po nieobecności).
2. Ocena ciągła.
3. Prezentacja samodzielnie przygotowanego referatu na temat ustalony z prowadzącym podczas ćwiczeń.
4. Ustne kolokwium zaliczeniowe.

Lektury podstawowe:

Literatura obowiązkowa do ćwiczeń:

1. Szyjewski A., Religia Słowian, Kraków 2003, s. 39-68 (rozdz. Jak zwalczyć chaos?)
2. Wasilewski J.S., Podróże do piekieł. Rzecz o szamańskich misteriach, Warszawa 1985, s. 51-91 (rozdz. Seanse, misteria i rytuały)
3. Porównanie wyznań rzymskokatolickiego, prawosławnego, ewangelicko-augsburskiego, ewangelicko-reformowanego, Warszawa 2002.
4. Tokarczuk A., Trzydzieści wyznań, Warszawa 1987 s. 48-69 (Saga starowierców; Ostatni Ormianie), H. Dylągowa, Unia brzeska – pojednanie czy podział? [w:] Unia brzeska, geneza, dzieje i konsekwencje w kulturze narodów słowiańskich, Kraków 1994, s. 45-53.
5. Mazurski K. R., Ewangelicy w życiu narodu polskiego, „Myśl protestancka” 3/1997 - artykuł dostępny na portalu: <http://protestantyzm.media.pl/3-2.php> oraz J. Kurek, Polska XVI wieku – państwo „bez stosów”, ale czy państwo „tolerancji religijnej”?, „Myśl protestancka” 2/1998, - artykuł dostępny na portalu: <http://protestantyzm.media.pl/6-4.php>
6. Piątek T. i J., Starokatolicyzm, Warszawa 1987, s. 8-67 oraz historia i zasady wiary mariawityzmu opublikowane na oficjalnej stronie Kościoła Mariawitów: <http://www.mariawita.pl>.
7. Pasek Z., Wyznania wiary. Protestantyzm, Kraków 1999, s. 206-209, 214-227 oraz informacje o braciach polskich, mormonach na oficjalnych stronach wyznań: <http://braciapolscy.pl/>
www.mormoni.pl
8. Solomon N., Judaizm, Warszawa b. r. wyd., s. 14-25; 39-60; 106-135.
9. Solomon N., Judaizm, Warszawa b. r. wyd., s. 61-105 oraz M. Bałaban, Przewodnik po żydowskich zabytkach Krakowa, Kraków 1935 (reprint).
10. Informacje o historii i doktrynie karaimów i tatarów polskich z oficjalnych stron wyznań: www.karaimi.org oraz www.tatarzy.pl
11. Beźnic Sz., Przegląd nowych ruchów religijnych w Polsce [w:] E. Barker, Nowe ruchy religijne, Kraków 1997, s. 251-339.
12. Khoury A.T., Buddyzm [w:] Pięć wielkich religii świata, red. E. Brunner-Traut, s. 39-66.
13. Wargacki S.A., New Age [w:] Religia w świecie współczesnym, red. H. Zimoń SVD, Lublin 2000, s. 451-484; Zamojski A., New Age – filozofia, religia i paranauka, Kraków 2002, s. 92-120.

Lektury uzupełniające:

Literatura ogólna:

1. Eliade M., Historia wierzeń i idei religijnych, t. 1-3, Warszawa 2007-2008.
2. Glasenapp H. von, Religie niechrześcijańskie, Warszawa 1966.
3. Malherbe M., Religie ludzkości, Kraków 1995.
4. Pięć wielkich religii świata, red. E. Brunner-Traut (kilka wydań).
5. Religia w świecie współczesnym, red. H. Zimoń SVD, Lublin 2000
6. Ringgren H., Ström A.V., Religie w przeszłości i dobie współczesnej, Warszawa 1990.
7. Wyznania Religijne, Stowarzyszenia Narodowościowe i Etniczne w Polsce, Główny Urząd Statystyczny. Departament Badań Demograficznych, http://www.stat.gov.pl/gus/5840_8558_PLK_HTML.htm

Literatura wprowadzająca do poszczególnych wyznań:

1. Bałaban M., Historia Żydów w Krakowie i na Kazimierzu, 1304-1868, t. 1-2, Kraków 1991.
2. Borawski P., Tatarzy polscy: dzieje, obrzędy, legendy, tradycje, Warszawa 1986.
3. Doktor T., Nowe ruchy religijne i parareligijne w Polsce, Warszawa 1999.
4. D'Onza Chiodo M., Buddyzm, Kraków 2005.
5. Gieysztor A., Mitologia Słowian (kilka wydań).
6. Gołaszewski Z., Bracia polscy, Toruń 2004.
7. Gołdyn P., Protestantyzm w Polsce na przestrzeni wieków, Poznań 2009.
8. Hall D., New Age w Polsce: lokalny wymiar globalnego zjawiska, Warszawa 2007.
9. Keown D., Buddyzm, Warszawa 1997.
10. Lowenstein T., Buddyzm, Warszawa 1997.
11. Markiewicz S., Protestantyzm, Warszawa 1982.
12. Pace E., Stefani P., Współczesny fundamentalizm religijny, Kraków 2002.
13. Pełczyński G., Karaimi polscy, Poznań 2004.
14. Solomon N. Judaizm, Warszawa b.r. wyd.
15. Szyjewski A., Religia Słowian, Kraków 2003.
16. Szyjewski A., Szamanizm, Kraków 2005.
17. Unterman A., Żydzi. Wiara i życie, Łódź 1989.
18. Warmińska K., Tatarzy polscy: tożsamość religijna i etniczna, Kraków 1999.
19. Wasilewski J. S., Podróże do piekieł. Rzecz o szamańskich misteriach, Warszawa 1985
20. Wójtowicz A., Bóg Mormonów, Kraków 2003
21. Zajączkowski A., Zarys religii karaimskiej, Wrocław 2004.
22. Zamojski A., New Age – filozofia, religia i paranauka, Kraków 2002

Uwagi:

Tematy referatów przygotowywanych przez uczestników kursu:

Zajęcia I: Rekonstrukcje mitów słowiańskich: Weles i św. Mikołaj

1. Główne bóstwa słowiańskie
2. Najważniejsze miejsca kultu u Słowian.

Zajęcia II: Szamanistyczna koncepcja świata; Szaman i jego funkcja w społeczeństwach tradycyjnych

1. Szaman i jego strój
2. Mapa szamanizmu.

Zajęcia III: Katolicyzm, prawosławie, protestantyzm – podobieństwa i różnice

1. Biblia w prawosławiu, protestantyzmie i katolicyzmie.

Zajęcia IV: Konflikty katolicko-prawosławne i unie kościelne. Staroobrzędowcy. Kościół grekokatolicki. Ormianie

1. Historia osadnictwa staroobrzędowców w Polsce.
2. Kościół ormiański w Polsce – rys historyczny.
3. Grekokatolicy we współczesnej Polsce – struktura Kościoła i najważniejsze problemy związane z jego funkcjonowaniem

Zajęcia V: Protestantyzm (luteranizm, kalwinizm, adwentyzm, baptyzm, metodyzm, Kościół zielonoświątkowy)

1. Kościół Ewangelicko-Augsburski w Polsce.
2. Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w Polsce
3. Kościół Ewangelicko – Reformowany w Polsce.
4. Kościoły drugiej reformacji w Polsce.
5. Ruchy charyzmatyczne.
6. Mennonici.
7. Święta i zwyczaje protestanckie.

Zajęcia VI: Starokatolicyzm i mariawityzm

1. Unia Utrechcka
2. S. Maria Franciszka (Mateczka) Kozłowska jako założycielka mariawityzmu
3. Polskie Kościoły narodowe.

Zajęcia VII: Unitarianie, ruchy badackie i mormoni

1. Główne zasady wiary Świadków Jehowy.
2. Joseph Smith i Księga Mormona.
3. Unitarianizm – główne zasady wiary.

Zajęcia VIII: Nurty judaizmu – chasydyzm, syjonizm, judaizm ortodoksyjny i reformowany. Kabała

1. Kabała – najważniejsze idee i główni przedstawiciele
2. Baal Szem Tow i powstanie chasydyzmu.

Zajęcia IX: Żydowski Kazimierz – synagogi, domy modlitwy, główne święta

1. Główne święta żydowskie
2. Synagoga (jej budowa i symbolika)
3. Synagogi krakowskiego Kazimierza.
4. Życie codzienne Żydów (zadady żywieniowe, czystość rytualna)

Zajęcia X: Tatarzy i Karaimi polscy

1. Historia osadnictwa tatarskiego na ziemiach polskich
2. Karaimi w Polsce współczesnej (po 1989 r.)

Zajęcia XI: Wyznania hinduistyczne w Polsce i w Europie Środkowo-Wschodniej

1. Ruch Hare Kriszna – zasady wiary
2. Brahma Kumaris
3. Sathya Sai Baba i jego wyznawcy
4. Misja Czajtani

Zajęcia XII: Buddyzm w Polsce – historia i ośrodki

1. Główne ośrodki buddyjskie w Polsce.
2. Polska Unia Buddyjska

Zajęcia XIII: Neopoganizm i New Age

1. Główne zasady wicca.
2. Neopogaństwo w Polsce.
3. Rytuały neopogańskie.